

Introducere

A) Poziția (locul) Bisericii Asiriene printre celelalte Biserici Orientale, Răsăritene și Apusene

Obiectul tezei îl constituie Biserica Asiriană, care s-a despărțit de Biserica Imperiului Roman Bizantin. După cum se va arăta în continuare, pentru această separare au fost decisive diferitele interpretări ale hristologiei. Pentru o mai bună orientare, trebuie amintite discursurile teologice antagonice. Biserica din Imperiul Roman a stabilit la Sinodul de la Calcedon (451) problema *unei* persoane (ipostas) și a *două* naturi, adică una divină și una umană, în Hristos, pentru a descrie Ființa făpturii divine în mod corespunzător. Creștinii din Persia acceptaseră în mare majoritate în decursul secolelor V-VII concepția conform căreia Hristos nu ar exista doar în două naturi, ci și în două „ipostasuri” într-o singură Persoană. Astfel, Biserica Persană nu mai era acum despărțită de Imperiul Roman numai din punct de vedere organizatoric, ci și din punct de vedere dogmatic. Calcedon a fost atacat și din altă parte deja în secolul al V-lea: Acolo se respingea concepția celor două naturi, predându-se doctrina *singurei* naturi divine și umane a lui Hristos. Pe parcursul secolelor al VI-lea și al VII-lea, în întregul Orient au luat naștere Biserici proprii, care s-au desprins din uniunea Bisericilor Imperiului, pentru a urma această așa-numită doctrină „miazăfizită” (grec.: *mia physis*, „o natură”). Este vorba despre Biserica etiopiană, armeană, eritreană, coptă, siriană și malancară ortodoxă. În utilizarea lingvistică ecumenică actuală, aceste Biserici miazăfizite sunt denumite *familia „Bisericilor oriental-ortodoxe”*.¹

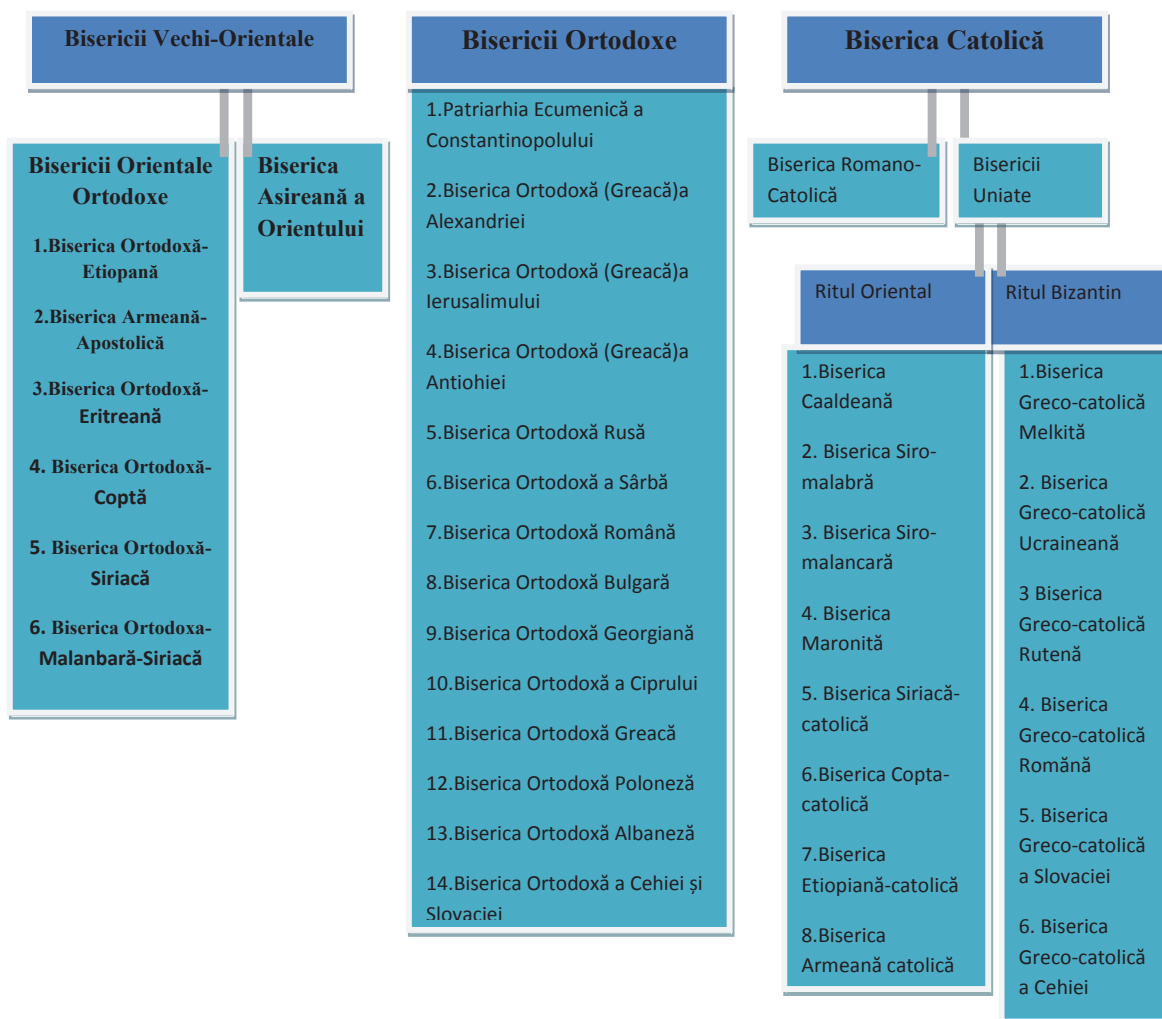
Bisericile oriental-ortodoxe sunt cunoscute, împreună cu Biserica Apostolică Răsăriteană, sub denumirea de *Biserici vechi-orientale*. Expresia *orientalo-ortodoxă* se aplică însă acelor Biserici, care se clasifică în familia Bisericilor bizantine. Pe primul loc se află aici patriarhatele ecleziastice vechi ale Imperiului, din Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim; urmează apoi Bisericile, parțial mult mai mari, din Europa de est și sud (cum ar fi cea rusă, sârbă, română sau bulgară). În interiorul comunității bisericești,

¹ Dietmar W. Winkler, *Ostsyrisches Christentum. Untersuchungen zur Christologie, Ekklesiologie und zu den ökumenischen Beziehungen der Assyrischen Kirchen des Ostens* (= „Studien zur Orientalischen Kirchengeschichte”, Bd.26), Ed. Lit, Munster, 2000, p. 18.

patriarhul din Constantinopol beneficiază de o prioritate onorifică. Cele trei patriarhate din Orientul Apropiat, din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, sunt denumite de regulă „greco-ortodoxe”. Astfel se reflectă faptul că au luat naștere din vechea Biserică greacă a Imperiului. Numai în cazul patriarhatului alexandrin expresia „greacă” este și astăzi acoperită din punct de vedere etnic până la un anumit grad.²

Pentru ca Biserica Asiriană să poată fi mai bine înțeleasă în rândul Bisericilor Vechi Orientale, cât și în rândul Bisericilor Apusene și Răsăritene, lucrarea va cuprinde trei tabele. Primul tabel este după teologul J. Oeldemann și în el se face diferența clară între Bisericile Ortodoxe Orientale și Bisericile Catolice Orientale. Al doilea tabel, al lui Dietmar Winkler, prezintă mai amănunțit tradiția și dezvoltarea Bisericilor Vechi-Orientale, respectiv cea asiriană, în rândul celorlalte Biserici. Al treilea tabel, al lui Juergen Feulner, se referă la ultima parte a lucrării, fiind legat de riturile liturgice. Aici se desprind clar moștenirea antiohiană, precum și diferența dintre ritul est-siriatic și cel vest-siriatic în rândul Bisericii Asiriene.

Grafic 1

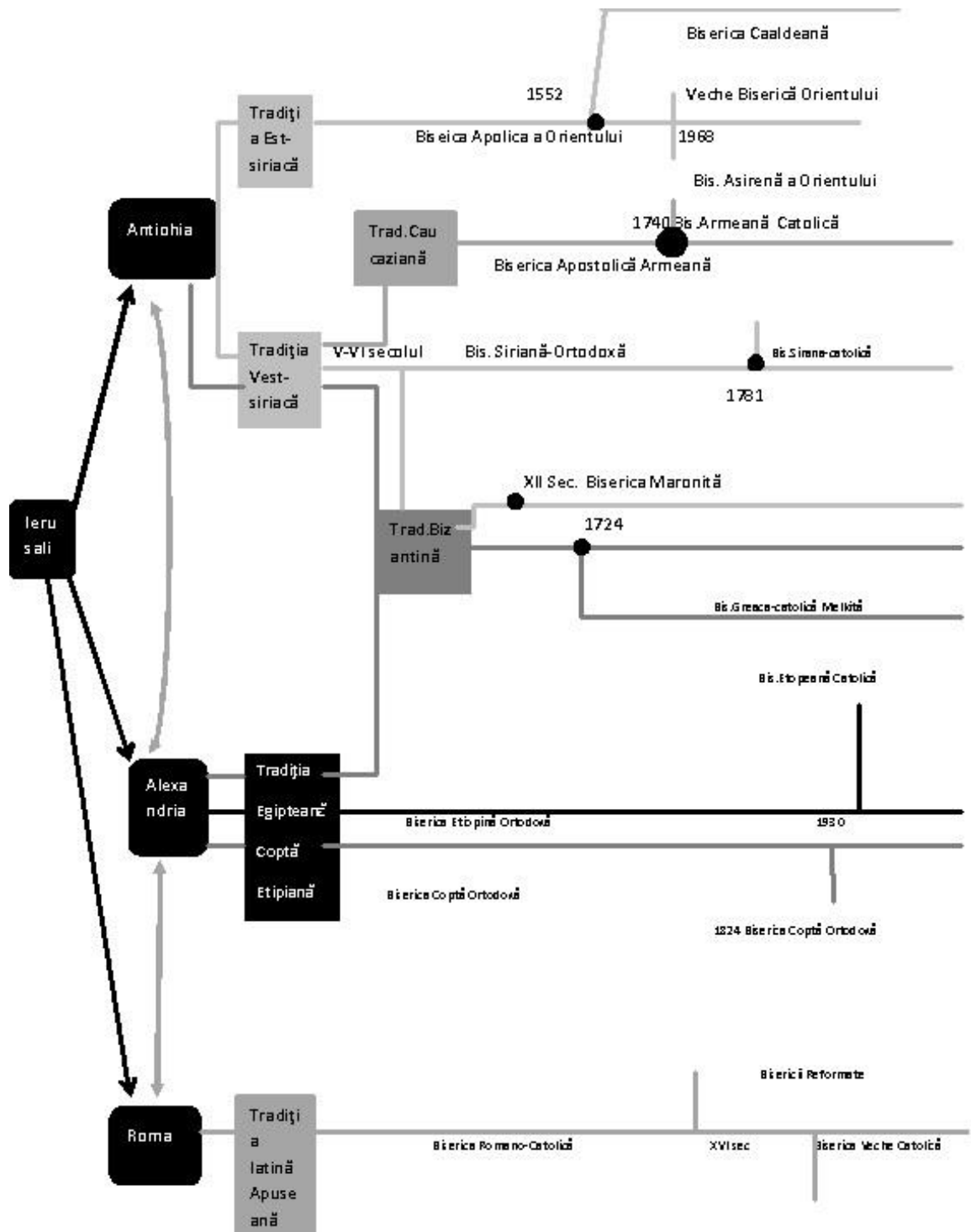

² *Ibidem*, p.19.

În cazul Alexandriei și Antiohiei, dezbinarea creștinismului oriental este foarte clar vizibil. Pentru că aici întâlnim mai mulți patriarhi care poartă numele orașului în titlatura lor. Astfel, conducătorul Bisericii Greco-Ortodoxe, Ortodoxe Copte și Catolice Copte se numește „Patriarhul de Alexandria”. Titlul de patriarh al Alexandriei este purtat și de cinci lideri bisericești: cel greco-ortodox, cel greco-catolic, cel siriano-ortodox, cel siriano-catolic și de patriarhul maronit. Faptul că în Alexandria există trei, iar în Antiohia chiar cinci patriarhi, în concepția bisericească veche și orientală constituie ceva ce n-ar trebui să existe; pentru că, în principiu, un oraș nu poate avea decât un episcop. După cum arată titlaturile diferiților patriarhi, încercarea Bisericii Romano-Catolice de a-i uni, respectiv de a-i aduce pe orientali sub tutela papei roman a dus în Evul Mediu și în perioada modernă timpurie la o dublare extinsă a ierarhiilor. Bisericilor ortodoxe răsăritene și antice orientale li s-au alăturat biserici „unificate” cu Roma: celor trei patriarhate greco-ortodoxe li s-a alăturat Biserica Greco-Catolică (numită și „Melchită”), Bisericii Apostolice Răsăritene, Biserica Caldeeană; Bisericilor Ortodoxe Orientale, Biserica Catolică Etiopiană, Armeană, Coptă și Siriană; în India au luat naștere biserica Siro-Malabar și Siro-Malancară, care urmează ritualul sirian de est, respectiv de vest. Însă numai o mică parte a clerului și credincioșilor a putut fi câștigată, aceștia fiind în prezent conduși de patriarhi proprii, în comuniune cu Roma. Numai Bisericii maronite, care își are locul natal în Liban, îi lipsește un pendant ortodox. Ea aparține ramurii creștinismului sirian și și-a declarat apartenența la Roma deja din Evul Mediu nedestrămat.³

³ Baum Wilhelm, Winkler Dietmar W., *Die Apostolische Kirche des Ostens*, Kitab, Klagenfurt, 2000, p. 19.

Grafic 2

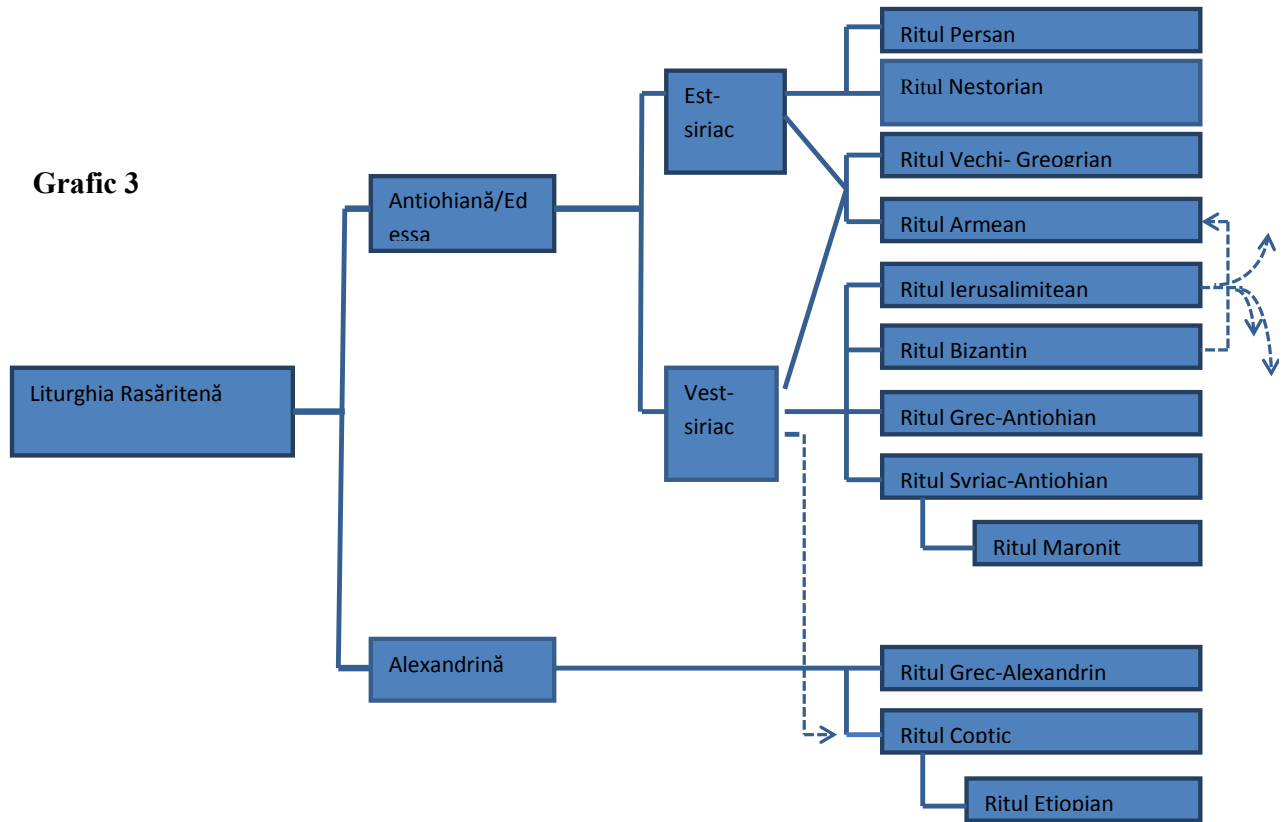
Înțelegerea evanghelică a ființei bisericii îi corespunde ideea că Bisericile protestante orientale, în număr mare, nu au nicio pretenție la titlurile patriarhale ale Bisericii antice și asupra drepturilor de conducere legate de acestea. Totuși, și creștinii protestanți își au în cea mai mare măsură originile în Bisericile antice ortodoxe răsăritene și ortodoxe orientale. Societățile misionare europene și nord-americane au avut deja din secolul al XIX-lea intenția de a câștiga musulmanii pentru credința creștină, însă aceste încercări au fost osândite eșecului. Legea islamică interzice trecerea la altă religie. Apostazia este considerată infracțiune capitală. Astfel, cei care au trecut la bisericile protestante reprezentate acum și în Orient sunt adepții bisericilor autohtone.⁴

Biserica Apostolică Răsăriteană, căreia i se acordă o importanță deosebită, datorită poziției sale confesionale unice și a întinderii geografice mari pe care a cunoscut-o în decursul istoriei, se evidențiază în mai multe privințe față de celelalte Biserici orientale prin independența ei ecleziastică ce i-a permis să-și păstreze moștenirea orientală creștină mai întregă decât alte Biserici. Caracteristica Bisericilor vechi orientale se arată, nu în ultimul rând, în cultivarea liturgiilor lor. Chiar dacă se iau în considerare numai limbile în care se ține slujba, tot devine vizibilă varietatea Bisericilor vechi-orientale. Pe lângă limbile semitice (etiopiana, siriana, araba), se folosește și o limbă afro-asiatică (copta), o limbă indoeuropeană (armeană) și o limbă dravidiană (malayalam din India de Sud). Din punct de vedere geografic, raza legăturii noastre se întinde din Caucaz și până la izvoarele Nilului și din Levant până în vârful sudic al Indiei. Acolo, în statul federal Kerala, creștinii se întorc la activitatea de predicator a apostolului Toma. Acest creștinism al lui Toma s-a împărțit în ultimele cinci secole, printr-o istorie extrem de complexă, într-o multitudine de confesiuni creștine. În acest context ni se face trimitere de mai multe ori la Kerala: pe lângă două Biserici unificate cu Roma, creștinismul lui Toma se răsfră astăzi și asupra bisericilor cu tradiție siriano-ortodoxă și asupra Bisericii Apostolice Răsăritene.⁵

⁴ Dietmar W. Winkler, *Ostsyrisches Christentum. Untersuchungen zur Christologie, Ekklesiologie und zu den ökumenischen Beziehungen der Assyrischen Kirchen des Ostens* (= „Studien zur Orientalischen Kirchengeschichte”, Bd.26), p. 20.

⁵ Pinggéa Karl, *Die Apostolische Kirche des Ostens der Assyrer*, in: Christian Lange, Karl Pinggéa (Hrsg.), „Die altorientalischen Kirchen. Glaube und Geschichte. Wissenschaftliche Buchgesellschaft”, Darmstadt, 2010, p. 23.

Grafic 3

Grafic redat după Juergen Feulner

B) Poziția hristologică a Bisericii Asiriene în Imperiul Persan

Începând cu secolul al V-lea, a avut loc fixarea hristologiei în Biserica Asiriană. Tot la începutul acestui secol, aceasta a ajuns să-și solidifice structura, încât s-a realizat și o definire mai precisă a crezului. Sinodul de la Seleucia-Ctesifon, din anul 410, a recunoscut crezul din Niceea (325) într-o adaptare siriană și pentru creștinii de la Răsărit. Spune așa: „*Credem într-un Dumnezeu, Tatăl, Care a făcut prin Fiul Său cerul și pământul. Și în El s-au întemeiat lumile de sus și de jos, și în El a făcut Învierea și renașterea întregii faceri. Și în singurul Său Fiu, Care a fost zămislit de El, adică din substanța Tatălui Său, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, zămislit și nu creat, Care este de aceeași natură cu Tatăl, Care a coborât pentru noi, oamenii, creați prin El și pentru mântuirea noastră, a îmbrăcat un trup și a devenit om, și a suferit și a înviat în a treia zi din morți, S-a urcat la cer, și S-a așezat în dreapta Tatălui, și vine să judece morții și viii. Și credem în Duhul Viu și Sfânt, Care [este] de la Tată și de la Fiu, într-o trinitate, o substanță și o voie*”⁶

Deși, pe baza acestui crez, creștinii din Orient erau de acord cu Biserica din Imperiul Roman, acest lucru nu era valabil și pentru hristologia lor. Pentru că Biserica Răsăriteană se supunea hristologiei antiohiene. Trăsăturile de bază ale hristologiei lor probabil că erau reprezentate de traducerile în siriană ale scrierilor lui Teodor de Mopsuestia, create în Edessa. În schimb, Nestorie, care fusese demis din funcție, a jucat doar un rol secundar în hristologia creștinilor persani. Narsai (aprox. 399-502), conducătorul renumitei școli din Nisibis, îl amintește pe Nestorie – împreună cu Diodor de Tarsos (aprox. 325-394) și cu Teodor de Mopsuestia – ca fiind unul dintre cei trei „dascăli”, văzând în el însă mai degrabă o victimă a uneltirilor lui Chiril, decât un mărturisitor teolog de un important rol. Cercetarea contemporană subliniază faptul că vechiul mod de a vedea lucrurile, conform căruia creștinii ar fi introdus „nestorianismul” în Imperiul Roman după respingerea hristologiei antiohiene, nu corespunde faptelor. Hristologia Bisericii Răsăritene a fost pur antiohiană.⁷

Acest lucru este evidențiat în crezul de la sinodul din 486: „*Credința noastră în actul mântuirii lui Hristos constă în credința în cele două naturi ale divinității și umanității, și nici unul dintre noi nu ar trebui să se încumete să amestece, încurce sau să confunde diferența între cele două naturi; ci, prin menținerea și păstrarea divinității, în ceea ce-i aparține, și a umanității, în ceea ce-i aparține, unim duplicatele naturii din cauza legăturii desăvârșite și inseparabile, care se încheie pentru divinitate și umanitate. Și dacă cineva*

⁶ Baum Wilhelm, Winkler Dietmar W., *Die Apostolische Kirche des Ostens*, p. 21.

⁷ *Ibidem*, p. 22

gândește sau învață altceva, și anume că suferința și schimbarea I s-au întipărit divinității Domnului nostru, și [dacă] nu păstrează cu privire la entitatea persoanei Mântuitorului nostru crezul Dumnezeului desăvârșit și al omului desăvârșit, [atunci] acela să fie exclus din biserică”⁸

Aici este evidențiată într-un mod clasic antiohian dualitatea naturilor în Hristos. Acestea sunt într-o legătură „desăvârșită și inseparabilă”. Obiectul uniunii celor două naturi este „Persoana” (*parsopa*) Hristos.

Formula hristologică a Bisericii Răsăritene

410 Preluarea niceanismului

486 Doctrina celor două naturi a sinodului din Beth Lapat

612 Fixarea definitivă prin Babai cel Mare

Migrarea creștinilor miafiziți în Persia a dus la începutul secolului al VI-lea la o nouă fixare a crezului în Biserica Răsăriteană. Pe de-o parte, un anumit Henana din Adiabene a instigat înainte – probabil cu o orientare miafizită sau calcedoniană nouă – la o discuție cu privire la doctrinele lui Teodor la școala din Nisibis. Pe de altă parte, Iacob Baradaeus a hirotonit în jurul anului 558, împreună cu Ahudemme din Bet Arbaya, un mitropolit pentru Tagrit, prin care s-a pus piatra de temelie pentru o ierarhie miafizită și în Persia.⁹

La instigarea lui Gabriel de Siggar, regele Chosrau II (612) a propus o discuție religioasă între miafiziți și reprezentanții Bisericii Răsăritene, pentru care Babai cel Mare (aprox. 551-628) a redactat un crez, care concluziona hristologia Bisericii sale: „Este limpede de înțeles că Hristos este om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit. Câteodată este numit Dumnezeu, cu totul în natura și *qnoma* divinității; apoi, din nou, om desăvârșit, în natura și *qnoma* umanității. Așa cum se știe din antiteza cuvintelor care au fost spuse despre Hristos, că el este două naturi (*kyane*) și două *qnome*, [așa] se și știe că Hristos este unul, pentru că asta s-a spus despre Hristos, Fiul lui Dumnezeu; [El este unul], nu la singularul naturii (*kyana*) sau al *qnoma*, ci în persoana (*parsopa*) calității de Fiu”¹⁰.

⁸ Chabot Jean Baptiste, *Synodicon orientale ou recueil de synodes nestoriens*, Imprimerie Nationale, Paris, 1902, p. 55.

⁹ Baum Wilhelm, Winkler Dietmar W., *Die Apostolische Kirche des Ostens*, p. 22.

¹⁰ Pinggéra Karl, *Die Apostolische Kirche des Ostens der Assyrer*, p. 23.

